

נִלְוָה לְכַבוֹד שְׁנַת בִּימֵי סְפִירַת הָעוֹמֵר

(תְּנוּנָה לְמַאֲמָרוֹ שֶׁל הָרַב שְׁמוּאֵל דּוּד - יְצִהָרִי ו')

מטרת מאמרנו בנושא זה (יצהרי ג) היתה להוכיח שלדעת מרן השו"ע אין להתיר תספורת בימי הספירה אפילו מפני כבוד השבת, ולכלל היותר יש לדון להקל בימי בהלכות בין המצרים.

א. דעת האחרונים

נכון העיר הרב שמואל דוד ששו"ת פעולת צדק מקשה על עצם מנהג זה שהביאו השו"ע. אך יש לזכור שמחבר שו"ת פעולת צדק, הרב יחיא צאלח זצ"ל, היה מגדולי רבני תימן, ונהג ופסק כרמב"ם (כחלק גדול של יהדות תימן, שלא קיבלו על עצמם הוראת מרן השו"ע), שאכן לא הזכיר את דיני האבילות בספירה. מסיבה זו התרעם היפעולת צדק' על אותו חכם שבא לתימן ורצה להכריח את הציבור לנהוג כמנהג השו"ע, ולכן נטה לדברי הרדב"ז נגד השו"ע. אך אנו, שקיבלנו את הוראת מרן השו"ע להלכה ולמעשה, איננו יכולים לסתור את דברי מרן משו"ת פעולת צדק.

הרב שמואל דוד מביא את הברכי יוסף, שביקש לדחות את המנהג שלא לשאת נשים בימי הספירה. אך יש להעיר שאמנם הברכ"י כתב בשם הרב טור ברקת: "שדחו בשתי ידיים מנהג זה שלא ישא בימי ספירת העומר וכתבו שהוא מנהג חדש לא שערוהו חז"ל, וכתבו דלפום דינא ודרך האמת אין לו מקום"; אך בסוף הדברים כתב:

והגם שיש להשיב על כל דבריהם, וגם לפי האמת נראה דיש בו טעם – מ"מ בנדון הנזכר וכיו"צ יש להתיר.

כלומר על הצד העקרוני (נגד מנהג האבלות) הברכ"י דוחה ועונה שיש להשיב ויש מקום לאבלות זו, ויש בו טעם, ורק כתב מיקל במקרה ספציפי מיוחד לגבי חתן בראש חודש, עיי"ש. יותר מכך. בענין תספורת כותב החיד"א (שם אות ו):

הרב מהר"י אשכנזי זלה"ה היה מחמיר כל הז' שבועות שלא להסתפר עד ערב חג השבועות... וכן הוא האמת, ככתוב בס' הכוונות מועתק מכ"י מהדח"ו זצ"ל, ודלא כהרב טור ברקת... לכן הנוהגים כמנהג האר"י זצ"ל ראוי להחמיר עד ערב שבועות אם לא על פי סיבה.

החיד"א לא דחה את מנהג האר"י זה, אלא להיפך "דלא כהרב טור בקרת". והרי אף אם נאמר שלא היה בתקופתו גילוח זקן כפי שנוהגים כיום, הרי לא להסתפר שבעה שבועות ודאי שזהו גדר ניוול (עיי'ן שעה"צ סי' תקלא ס"ק א), ואף על פי כן לא חש לכבוד שבת. גם מה שכתב הרב שמואל דוד בשם האגרות משה (יו"ד, ח"ב סי' קלז) "שפשוט הוא שאשה אינה אסורה בתספורת בימי ספירת העומר ובין המצרים" - נראה שאינו מדויק, שכן האגר"מ סיים: "אבל מ"מ נראה הדין שראוי להחמיר אם אינו נחוץ כל כך".

ב. דעת המשנ"ב

כלל הדעות, המושגים "ניוול" ו"גערה" אינם מושגים הלכתיים חדשים, אלא מושגים קבועים, ששיעורם יכול להשתנות לפי המציאות החדשה. דוגמא לכך היא הימנעות מגילוח הזקן בימינו, שהניוול שבה מוגדר בפרק זמן קצר יותר מאשר גילוח הראש שהיה בזמנם. והנה לגבי גילוח לכבוד יו"ט כתב השו"ע (תקלא, א): "מצווה לגלח בערב יו"ט". ובמשנ"ב שם (ס"ק א) הסביר: "כדי שלא יכנס לרגל כשהוא מנוול". וכתב שם בשעה"צ (אות א): ואפשר דאם גילח בתוך שלושים יום לא שייך זה, דניוול הוא יותר משלושים יום (פמ"ג). ולדין במדינותינו, שאין המנהג לגלח רק במספריים, וא"כ אפילו אחר שסיפר עצמו נשאר עליו מעט שיער וממילא אפילו אם ישהא אחר זה פחות משלושים יום יתרבה עליו השיער יותר משלושים יום שלפנים שהיה אז אחר גילוח. כלומר, מה שנקבע שסתם ניוול הוא שלושים יום - זה לנוהגים לגלח את כל שער הראש (עד כדי קרחת); אך לנוהגים להסתפר במספריים (כפי שרובם נוהגים כיום), שיעור הזמן בניוול שער הראש הוא פחות משלושים יום, ולכן אדם כזה יהיה מחויב להסתפר לכבוד החג. והרי אם ניוול, לרגילים להסתפר במספריים, הוא פחות משלושים יום, כיצד לא התיר המשנ"ב להסתפר לכבוד שבת בספירת העומר לפחות בשבתות האחרונות (למשל, כשלי"ג בעומר יוצא ביום ב', אז בשבת שלפניו האדם לא מסופר לכה"פ 32 ימים)? הרי המשנ"ב הגדיר ניוול באדם המסתפר במספריים אפי' בפחות משלושים יום ובכל ס"י תצ"ג לא מצאנו

במשנ"ב היתר כזה לכבוד שבת!

רואים שהמשנ"ב (שאנו פוסקים כמותו) הבין במפורש שאיסור תספורת, אף כאשר האדם מנוול, אינו נותר מפני כבוד שבת, למרות שייכנס לשבת מנוול. ומכאן ניתן להסיק שהוא הדין לענין גילוח הזקן (שהגדרת ניוולו שונה רק במיעוט הימים). יש להדגיש שבזמנו של המשנ"ב הגילוח היה כבר מצוי, ואעפ"כ לא התיר זאת לכבוד שבת (לא בהלכות ספירת העומר ולא בהלכות בין המצרים).

ג. בין שבת ליום העצמאות

על הטיעון "לא תהא כהנת כפונדקית" שאם התירו גילוח לכבוד יו"ט של משפחה פרטית, קל וחומר שיש להתיר לכבוד שבת, נראה שיש להשיב מדברי החיד"א עצמו (הני"ל) שכתב (שם) שלנוהגים כמנהג האר"י "ראוי להחמיר עד ערב שבועות אם לא על פי סיבה". כלומר, יש סיבה שתתיר תספורת, מה שכבוד שבת רגיל לא התירה (למשל: ברית מילה לאבי הבן וכדו'). ואם כדברי הרב שמואל דוד, כיצד יתכן, "הרי לא תהא כהנת כפונדקית"? ובכלל, שאלה זו יש להפנות לרמ"א (או"ח תצג, ב) שהתיר לכבוד ברית ולא התיר לכבוד שבת! ועל כורחך מוכרחים אנו לענות שלמרות ששבת חמורה מיו"ט, לענין אבלות הדין הפוך. וזאת משום שביו"ט ישנו דין מיוחד של שמחה (עיי רמב"ם ה' לולב ח, יב), ואבלות, ובייחוד מניעת תספורת, זהו הפך השמחה. לכן האבלות נדחית מפני יו"ט, בעוד שאינה נדחית מפני שבת, שאין בה דין שמחה אלא דין עונג. לכן אין קושיא על המתגלחים לכבוד יום העצמאות, שאם ברית מילה וכדו' (שו"ע תצג, ב), שהיא שמחה פרטית, נדחתה האבילות מפניה, ק"ו לענין שמחה לאומית, שהוא כעין יו"ט. אגב, על פי זה מובן גם כן מדוע רגל מפסיק אבלות ולא שבת.

ד. אבלות החורבן ואבלות על מת

על אף הדמיון הרב בין אבילות בין המצרים לדיני אבלות על מת, נראה שבימי בין המצרים ישנן הנהגות נוספות של אבלות החורבן, שאינן מופיעות בהלכות אבלות, כדוגמת איסור שתיית יין ואכילת בשר. המקור לכך הוא הגמ' בבבא בתרא (ס, ב), שבתחילה רצו להחיל גזירה זו (אכילת בשר ושתיית יין) למשך כל השנה. ונראה שמפני שראו שהציבור לא עמד בזה, צמצמו חז"ל גזירה זו לשבוע שחל בו ת"ב בלבד.

ה. סיכום

במאמרנו (יצהר' ג) לא התיימרנו לפסוק הלכה להתיר גילוח לכבוד שבת בימי 'בין המצרים', אלא להוכיח שאף כיום, שנתחדש הנהג לגלח הזקן אין זה פשוט שלשו"ע ולשאר פוסקים הותר גילוח לכבוד שבת. אך גם לדעת השו"ע נשארה הלכה זו בתורת מנהג, ולכן הסומכים על גאון תורה, כהגרי"ד סלובייצ'יק זצ"ל ותלמידיו, יש להם אילן גדול להיתלות בו, (וידועה שיטת בריסק שבכוח סברתם חידשו הלכות אף בניגוד לשו"ע). אך רוב פוסקי דורנו לא הסכימו עם הגרי"ד בענין זה, ובדברינו יישבנו את דעתם.

